

RIKSADVOKATEN

Agder politidistrikt
Postboks 514, Lundsiden
4605 KRISTIANSAND S

Deres referanse:

Vår referanse:

Dato:

24/1515 - 1 / EKY001

26.06.2024

Realbevis i straffesaker – ulike rettsgrunnlag for innhenting – rammene for oppbevaring og bruk etter at saken er avsluttet

1. Bakgrunn og problemstilling

Reglene om innhenting av realbevis i straffesaker, samt om adgangen til videre oppbevaring og bruk av slike bevis etter at straffesaken er avsluttet, er til dels uoversiktlige og dessuten ikke fullt ut tilpasset dagens praktiske behov.¹ Dette har ført til at det i politiet og påtalemyndigheten hersker en viss usikkerhet med hensyn til hvilke rettsgrunnlag som er aktuelle ved ulike former for bevisinnhenting, hvor langt de ulike grunnlagene rekker og på hvilket grunnlag og i hvilken utstrekning bevis kan oppbevares og benyttes etter at saken er avsluttet. Spørsmålet relaterer seg til realbevis av ulike slag, herunder løsøregjenstander, foto og film, biologisk materiale, fingeravtrykk, papirdokumenter, elektronisk lagrede data mv. Det er i sammenhengen også reist spørsmål om anvendelsen av straffeprosessloven § 213 om opphør av beslag, herunder i tilfeller der straffesaken avsluttes ved henleggelse.

Innhenting og oppbevaring av realbevis vil i stor utstrekning innebære behandling av personopplysninger, som i seg selv krever behandlingsgrunnlag, og vil også på andre måter kunne innebære inngrep som krever hjemmel.² I straffesaker reguleres behandling av opplysninger dels av straffeprosessloven, dels av politiregisterloven.³ Det rettslige grunnlaget for *innhenting* av bevis finnes i første rekke i straffeprosessloven, mens både straffeprosessloven og politiregisterloven har bestemmelser om adgangen til videre *oppbevaring og bruk* av bevis. Spørsmålet om adgangen til å innhente, oppbevare og bruke realbevis i straffesaker må således løses ved å se de to lovene i sammenheng.

---

¹ Uttrykket «realbevis» benyttes her i vid forstand, slik at det også omfatter dokumentbevis og elektronisk lagrede data, sml. Andenæs, Norsk straffeprosess (2009) side 163–164, der det sondres mellom tre typer bevismidler, henholdsvis forklaringer, reelle (tinglige) bevismidler og dokumentbevis, men samtidig påpekes at dokumentbevis undertiden regnes med blant de reelle bevismidler.

² Personopplysningsbegrepet er definert i politiregisterloven § 2, jf. politiregisterforskriften § 1-2 nr. 1, hvorefter det er et vilkår at opplysningen kan «knyttes til fysisk person». Om hjemmelskravet, se Grunnloven §§ 102 og 113 og EMK artikkel 8, jf. nærmere Prop. 31 L (2022–2023) punkt 5.1 og Ot.prp. nr.108 (2008–2009) punkt 6.3.

³ Jf. særlig politiregisterloven § 5 nr. 1 og politiregisterforskriften § 24-1 første ledd.

Det rettslige grunnlaget for videre oppbevaring av bevis etter at straffesaken er avsluttet, avhenger dessuten til en viss grad av hvilket rettsgrunnlag som i utgangspunktet ligger til grunn for innhenting. Et grunnleggende skille går mellom beslag og andre former for bevisinnhenting: Hva som skjer med beslag når saken er endelig avgjort, er særskilt regulert i straffeprosessloven §§ 213 og 214, mens videre håndtering av bevis som er innhentet på annet grunnlag, reguleres av andre regler, i første rekke av bestemmelser i politiregisterloven og politiregisterforskriften.

Spørsmålet om hvilket regelverk som regulerer adgangen til innhenting, oppbevaring og bruk av realbevis, kan dermed formuleres som et spørsmål om i hvilken utstrekning straffeprosesslovens regler om beslag kommer til anvendelse. Dette spørsmålet kan imidlertid ikke besvares ut fra en analyse av beslagsreglene alene, men må ses i sammenheng med andre rettsgrunnlag for innhenting og videre håndtering av bevis. Til dette kommer at de ulike rettsgrunnlagene i noen grad er overlappende, og i den utstrekning dette er tilfellet, må det antas at politiet og påtalemyndigheten som et utgangspunkt kan velge hvilket grunnlag som skal benyttes.

Hvor langt de enkelte rettsgrunnlagene for bevisinnhenting rekker, og forholdet mellom dem, drøftes nærmere i punkt 2. Reglene om videre oppbevaring og bruk av realbevis etter at straffesaken er avgjort, herunder straffeprosessloven § 213 om opphør av beslag, behandles nærmere i punkt 3. Punkt 4 inneholder en sammenfatning samt enkelte direktiver for behandlingen av spørsmål om videre oppbevaring av realbevis.

2. Rettsgrunnlag for innhenting av realbevis

2.1. Rettslige utgangspunkter

Det rettslige grunnlaget for innhenting av reelle bevismidler, herunder i form av dokumentasjon, sikring og fysisk overtakelse av bevis, finnes som nevnt i første rekke i straffeprosessloven. Sentrale bestemmelser i så måte er særlig de generelle reglene om etterforskning (§§ 224 og 226), samt reglene om gransking (kapittel 12), ransaking (kapittel 15) og beslag og utleveringspålegg (kapittel 16).

En viss adgang til bevisinnhenting må antas å følge direkte av *de alminnelige reglene om etterforskning*, jf. straffeprosessloven §§ 224 og 226. Etter § 224 foretas etterforskning når det er «rimelig grunn» til å undersøke om det foreligger straffbart forhold. Bestemmelsen gjelder i prinsippet også for iverksetting av enkeltstående etterforskningsskritt under en pågående etterforskning.⁴ Reguleringen av formålet med etterforskningen, jf. § 226, bygger videre på at politiet som ledd i etterforskning både kan og skal behandle «nødvendige opplysninger», innenfor de etterforskningsformål loven anerkjenner. Dette må også omfatte «opplysninger som kan knyttes til fysisk person», jf. politiregisterloven § 2 nr. 1, og reguleringen gir dermed selvstendig grunnlag for behandling av personopplysninger.⁵

Innenfor rammene av nevnte bestemmelser må det antas at påtalemyndigheten og politiet som et klart utgangspunkt kan sette seg i besittelse av opplysninger som er allment

⁴ Riksadvokatens rundskriv nr. 3/1999 punkt IV.

⁵ Jf. også politiregisterloven § 5 nr. 1 og merknadene til bestemmelsen i Ot.prp. nr. 108 (2008–2009) på side 294, der det uttales at «adgangen til å behandle opplysninger i straffesak følger av straffeprosessloven» og videre at «hva som anses nødvendig å behandle av opplysninger i en etterforskning vil styres av alminnelige straffeprosessuelle prinsipper om blant annet saklighet, sannsynlighet og forholdsmessighet og at det ikke må tas utenforliggende hensyn».

tilgjengelig og som enhver kan skaffe seg eller ta kontroll over i kraft av *den alminnelige handlefrihet*.⁶ Opplysninger som er åpent tilgjengelig på internett eller i offentlig tilgjengelige registre, faller i denne kategori. Det samme må i utgangspunktet gjelde spormateriale og eierløse gjenstander mv. på offentlig sted.

Videre er det klart at politiet som ledd i etterforskning kan foreta og dokumentere *gransking* som ikke innebærer tvangsinngrep. Dette er også uttrykkelig forutsatt i forarbeidene til straffeprosessloven, der det uttales:

«Gransking er lovens betegnelse for undersøkelse av reelle bevismidler. Det kan være besiktigelse av åstedet for forbrytelsen, eller av våpen, tyvekoster o.l. Slik gransking vil retten i alminnelighet kunne foreta selv. I andre tilfelle krever granskingen særlig sakkyndighet, f.eks. av medisinsk, kjemisk eller teknisk art. Således ved undersøkelse av fingeravtrykk, sed- eller blodflekker, spor av gift i den avdødes maveinnhold osv. Undertiden kan selve iakttagelsen være enkel nok, f.eks. av bremsespor etter en bilulykke, men det kreves en særlig sakkyndighet til å bedømme hvilke slutninger som skal trekkes. Sakkyndige undersøkelser, f.eks. av medisinsk, kjemisk eller teknisk art, kan forutsette langvarige prøver og eksperimenter. Begrepet g[r]ansking strekker seg altså langt ut over den direkte besiktigelse. [...]

Under etterforskningen vil politiets tjenestemenn i stor utstrekning foreta gransking som resulterer i politirapporter, fotografier og skisser. Utkastet inneholder ikke særlige regler om denne gransking, bortsett fra spørsmålet om granskingen kan gjennomføres mot de berørtes vilje.»⁷

Adgang til bevissikring følger dessuten av bestemmelsene om *ransaking*, jf. § 192 første ledd, som fastslår at ransaking kan skje «for å søke etter bevis *eller* etter ting som kan beslaglegges» (uthevet her). Reelle bevismidler er blant de ting som kan beslaglegges etter § 203, og det er dermed nærliggende å forstå § 192 første ledd slik at det kan søkes etter bevis *utover* bevismidler som kan tas i beslag. Dette er også i tråd med det som er lagt til grunn ovenfor om adgangen til sikring av tilgjengelige realbevis i kraft av de generelle reglene om etterforskning og gransking: På samme måte må politiet kunne sikre bevis som er gjort tilgjengelig i og med ransakingen, for eksempel ved at selve gjennomføringen av ransakingen dokumenteres, eller ved at ransakingen går over i eller inneholder elementer av gransking, som igjen dokumenteres.

På denne bakgrunn må det legges til grunn at politiet med hjemmel i de generelle reglene om etterforskning og gransking i relativt vid utstrekning kan undersøke og sikre tilgjengelige bevis. Likeledes må bevis politiet har skaffet seg tilgang til gjennom reglene om ransaking, i stor grad kunne undersøkes og dokumenteres. Det må i lys av dette for eksempel antas at politiet i forbindelse med kriminaltekniske åstedsundersøkelser kan sikre bevis gjennom skriftlige rapporter, skisser, foto, film, avstøpninger osv.

Grensen for hvilke former for bevisinnhenting som kan skje innenfor rammene av nevnte regler og når det er tale om inngrep som krever annet rettsgrunnlag, kan i enkelte tilfeller by på tvil. Spørsmål om *forholdet til reglene om beslag* oppstår først og fremst i tilfeller der politiet setter seg i besittelse av fysiske objekter. Problemstillingen har særlig vært reist med

⁶ Jf. også Øyen, *Straffeprosess* (2022) side 174 flg.

⁷ Innstilling 1969 side 220–221.

hensyn til kriminaltekniske spor av ulike slag, herunder biologisk og annet spormateriale, for eksempel fingeravtrykk, DNA-spor, blod, hår, sæd, kruttslam, tekstilfiber, brennbar væske osv. Dette behandles nærmere i punkt 2.2. Spørsmål om forholdet til beslagsreglene har også vært reist vedrørende data, jf. nærmere punkt 2.3.

2.2. Forholdet til reglene om beslag

Ved vurderingen av forholdet mellom reglene om beslag og andre rettsgrunnlag for bevisinnhenting, står beslagsbegrepet sentralt. Beslagsreglene gir i utgangspunktet politiet og påtalemyndigheten en vid adgang til å overta rådigheten over gjenstander mv. som kan være av betydning som bevis, jf. straffeprosessloven § 203 første ledd første punktum, som lyder:

«Ting som antas å ha betydning som bevis, kan beslaglegges inntil rettskraftig dom foreligger i saken.»

Uttrykket «ting» er meget vidtrekkende og omfatter nær sagt alle tenkelige objekter og opplysninger, herunder løsøre, fast eiendom, biologisk materiale, dokumenter, elektronisk lagrede opplysninger, domenenavn mv.⁸ Det er således knapt noen grense for hva slags «ting» som i prinsippet kan være gjenstand for beslag i bevisøyemed. Men det er samtidig ikke tvilsomt at de samme bevismidler i mange tilfeller vil kunne innhentes av politiet på annet grunnlag, jf. over. Uttrykket «ting» er dermed i seg selv lite egnet for avgrensning av når beslagsinstituttet må tas i bruk.⁹

Mer tjenlig for å avgrense beslagsbegrepet vil det formentlig være å ta utgangspunkt i hvilke interesser reglene om beslag tar sikte på å verne. Det er i så måte grunn til å se hen til at et sentralt element ved beslag er at påtalemyndigheten overtar rådigheten over selve tingen, jf. NOU 2016: 24, punkt 14.8.1:

«Straffeprosessloven angir ikke uttrykkelig hva et beslag innebærer, men et sentralt element er – i tråd med vanlig språkbruk – at påtalemyndigheten overtar rådigheten over tingen, hvilket også følger forutsetningsvis av straffeprosessloven § 214, jf. også § 208, § 209 og § 213. Som følge av påtalemyndighetens overtakelse av tingen mister den beslaget tas hos, den faktiske rådigheten over tingen. Det må dessuten legges til grunn at vedkommende mister den rettslige rådigheten over tingen så langt det følger av beslagsformålet.»

Det er i lys av dette nærliggende å se det slik at hovedformålet med beslagsreglene er å regulere adgangen til inngrep i den private eiendomsrett, herunder retten til faktisk og rettslig rådighet over egne eiendeler, eventuelt retten til besittelse av andres eiendom.

Denne forståelsen underbygges også av at det ikke er noen nødvendig sammenheng mellom adgangen til å gjøre inngrep i rådigheten over tingen som sådan (eiendomsretten) og adgangen til å behandle opplysninger gjenstanden er bærer av. Det er – i alle fall som et klart utgangspunkt – adgang til å innhente bevis fra beslaglagte gjenstander, for eksempel gjennom gransking av gjenstanden, og beholde opplysningene som bevis i saken, selv om gjenstanden

---

⁸ NOU 2016: 24 punkt 14.8.1, med videre henvisninger.

⁹ Op.cit.

som sådan leveres tilbake. At selve beslaget heves, utelukker altså normalt ikke at opplysninger som er avledet av beslaget, beholdes som en del av etterforskningsmaterialet.¹⁰

Sammenhengen mellom de ulike reglene om bevisinnhenting tilsier etter dette at hvorvidt det er nødvendig å anvende reglene om beslag, særlig vil avhenge av *om bevissikringen har karakter av inngrep i eiendomsretten eller retten til besittelse av andres eiendom*. Hvis dette ikke er tilfelle, må det antas at de alminnelige reglene om etterforskning og gransking, samt reglene om ransaking, i stor utstrekning vil gi tilstrekkelig hjemmel for bevisinnhenting.

Sikring av *kriminaltekniske spor* gjennom prøvetakning mv., vil normalt ikke i seg selv innebære inngrep i eiendomsretten. I den grad sporsikringen innebærer behandling av personopplysninger, antas dette i alminnelighet å ha tilstrekkelig hjemmel i de generelle reglene om etterforskning, jf. punkt 2.1. Dette tilsier at kriminaltekniske spor i form av fingeravtrykk, DNA-spor, blod, hår osv., jf. over, normalt kan sikres med hjemmel i de alminnelige bestemmelsene om etterforskning, uten bruk av beslagsreglene, herunder som ledd i undersøkelser på offentlig sted eller som ledd i ransaking.¹¹ Samtidig er det ikke noe i veien for å benytte beslagsreglene, dersom vilkårene for beslag er oppfylt. Uansett hvilken form som velges, må det sørges for god notoritet, med nøyaktig opptegning og merking.¹² Det rettslige grunnlaget for bevissikringen må fremgå av rapporten.

2.3. Særlig om innhenting av databevis

Innhenting av *elektronisk lagrede data (databevis)* reiser særlige spørsmål. Etterforskning for å sikre og innhente relevante databevis, vil typisk omfatte ett eller flere av følgende skritt:

1. overtakelse av fysisk lagringsenhet (databærer), for eksempel mobiltelefon, PC, nettbrett, minnepinne osv., for nærmere undersøkelser,
2. sikring (speilkopiering mv.) av en nærmere bestemt datamengde med ukjent innhold, for eksempel via databærer, datanettverk eller skytjeneste, eller
3. nærmere undersøkelser av en datamengde med ukjent innhold, for å identifisere og sikre bevis som er relevante for saken.

Adgangen til å foreta nevnte skritt, reguleres i første rekke av reglene om ransaking, beslag og utleveringspålegg, som på dette området virker i nært samspill. Databevis kan etter omstendighetene også innhentes på annet grunnlag, herunder etter de alminnelige reglene om etterforskning – jf. punkt 2.1 som nevner opplysninger som er åpent tilgjengelig på internett osv. – samt etter bestemmelsene om dataavlesing og kommunikasjonskontroll mv. Fremstillingen i det følgende avgrenses til reglene om ransaking, beslag og utleveringspålegg.

Politiets adgang til å *overta besittelsen av en databærer (nr. 1)*, reguleres av reglene om beslag. Dersom politiet for eksempel ønsker å ta med en databærer for nærmere undersøkelser av innholdet, må således vilkårene for beslag være oppfylt. En kortvarig besittelsesovertakelse som ledd i ransaking av enheten på stedet, må imidlertid antas å kunne skje uten at det treffes egen beslutning om beslag, forutsatt at databæreren – som ransakingssted betraktet – er omfattet av ransakingsbeslutningen, jf. nærmere i det følgende.

¹⁰ Se punkt 3.1, herunder om plikten til oppbevaring av straffesakens dokumenter.

¹¹ Jf. også Øyen, *Straffeprosess* (2022) side 179.

¹² Jf. straffeprosessloven § 207 for så vidt gjelder beslag. Se også Andenæs, *Norsk straffeprosess* (2009) side 319, der det tas til orde for samme krav til notoritet for bevismateriale som frivillig stilles til disposisjon for etterforskningen, enten man i disse tilfellene vil tale om beslag eller ikke.

Sikring av en datamengde med ukjent innhold (nr. 2) kan skje både etter reglene om ransaking og etter reglene om beslag og utleveringspålegg.¹³ Det vanlige i praksis er at sikring av en datamengde med ukjent innhold skjer som ledd i *ransaking*.¹⁴ Det er i slike tilfeller ransakingsbeslutningen som trekker opp rammene for hvor politiet kan søke etter data og hvilke data som kan sikres, og selve sikringen krever ikke i seg selv en (ny) beslutning om beslag.¹⁵ Som alternativ til sikring av data som ledd i ransaking, kan det besluttes *beslag* i en gitt datamengde med ukjent innhold.¹⁶ Foruten å kunne tjene til erstatning for beslag i databærer, vil slikt beslag også kunne være aktuelt blant annet dersom dataene er midlertidig utilgjengelige for ransaking (for eksempel på grunn av kryptering) eller det av andre grunner er ønskelig å oppbevare dataene med sikte på ransaking på et senere tidspunkt, jf. også punkt 3.4 nedenfor.

Beslag forutsetter at politiet er i posisjon til selv å sette seg i besittelse av tingen. Dersom en databærer eller datamengde ikke er direkte tilgjengelig for politiet, men besittes av noen som plikter å vitne i saken, kan det utstedes *utleveringspålegg* etter straffeprosessloven § 210, eventuelt med forutgående sikringspålegg etter § 215 a.¹⁷

Nærmere *undersøkelse av en datamengde med ukjent innhold for å identifisere bevis som er relevante for saken* (nr. 3), vil – enten datamengden er sikret med hjemmel i reglene om ransaking, beslag eller utleveringspålegg – være å anse som ransaking, og forutsetter dermed at det foreligger ransakingsbeslutning.¹⁸ Normalt vil én og samme beslutning om ransaking gi grunnlag både for sikring av data og gjennomgang av dataene, slik at den nærmere gjennomgangen ikke krever ny beslutning. Men er en datamengde med ukjent innhold sikret ved beslag eller utleveringspålegg uten forutgående ransakingsbeslutning, må det innhentes en egen beslutning om ransaking før innholdet kan gjennomgås. Det er ransakingsbeslutningen som trekker opp rammene for de nærmere undersøkelsene, jf. også riksadvokatens direktiv 9. juni 2021 om ransaking av datamengder (RA-2020-2219-2) punkt 3, der det videre uttales at «[r]ansakingen kan pågå over tid med gjentatte søk uten at det kreves en ny beslutning for hver gang man går inn i det lagrede materialet, forutsatt at ransakingen skjer innenfor rammen av ransakingsbeslutningen». Som ellers ved ransaking gjelder de generelle kravene til relevant etterforskningsformål mv., som det er nærmere redegjort for i riksadvokatens brev 9. april 2021 (RA-2021-955-1).

Dersom politiet ved ransakingen av en datamengde identifiserer materiale som antas å ha betydning som bevis, kan opplysningene sikres gjennom beslag.¹⁹ Opplysninger som på denne måten «hentes ut» fra datamengden, blir en del av sakens dokumenter, jf. punkt 3.1.

---

¹³ Om hva som menes med «sikring» og «datamengde med ukjent innhold», se riksadvokatens direktiv 9. juni 2021 om ransaking av datamengder (RA-2020-2219-2) punkt 2.

¹⁴ At reglene om ransaking gir hjemmel for sikring av data, følger av blant annet HR-2018-1901-U avsnitt 16, med videre henvisninger, og HR-2018-1517-U avsnitt 18.

¹⁵ Jf. også riksadvokatens direktiv 9. juni 2021 om ransaking av datamengder (RA-2020-2219-2), note 2.

¹⁶ Jf. forutsetningsvis Rt-2012-1645 avsnitt 18. Se også Rt-1992-898 om adgangen til såkalt kollektivbeslag.

¹⁷ Om forholdet mellom beslag og utleveringspålegg, se Prop. 68 L (2015–2016) punkt 10.2.

¹⁸ Jf. riksadvokatens direktiv 9. juni 2021 om ransaking av datamengder (RA-2020-2219-2), punkt 3 første avsnitt, med videre henvisninger. Undersøkelse av datamengder med kjent innhold vil på den annen side normalt ikke være å anse som ransaking, jf. også punkt 2 i nevnte direktiv, der trafikkdata eller kontoutskrifter som beslaglegges eller utleveres på en lagringsenhet nevnes som eksempler.

¹⁹ HR-2022-1317-A avsnitt 16, med videre henvisning til HR-2018-104-A avsnitt 26. Se også Rt-2011-1188 avsnitt 45, der det uttales at «uthentingen må skje etter reglene om beslag».

3. Oppbevaring og bruk av bevis etter at straffesaken er avsluttet

3.1. Oversikt

Som nevnt i punkt 1, reguleres adgangen til oppbevaring og bruk av straffesaksopplysninger dels av straffeprosessloven, dels av politiregisterloven og politiregisterforskriften.

For visse straffesaksopplysninger foreligger plikt til oppbevaring, herunder etter at straffesaken er avsluttet. Det følger således av politiregisterforskriften §§ 25-1 til 25-3 at *straffesakens dokumenter* ikke skal slettes eller sperres, men oppbevares ved politidistriktet på det sted hvor saken har vært behandlet. Det er straffeprosesslovens saksdokumentbegrep som er avgjørende for hvilke opplysninger som er omfattet av oppbevaringsplikten, jf. § 25-1. Eksempler på opplysninger som vil inngå blant sakens dokumenter, er rapporter, fotografier, skisser osv. fra politiets egne undersøkelser, for eksempel i form av gransking av beslaglagte gjenstander. Også kopier av beslaglagte dokumenter vil normalt være en del av sakens dokumenter. Det samme gjelder dokumenter som i forbindelse med ransaking av en datamengde, er identifisert som relevante og innlemmet i saken gjennom beslag.²⁰ Plikten til å oppbevare sakens dokumenter utgjør et selvstendig grunnlag for lagring av opplysninger, som i utgangspunktet gjelder uavhengig av om et eventuelt beslag dokumentet er avledet fra, faller bort.²¹

Oppbevaring av *bevismidler som er tatt i beslag*, reguleres av straffeprosessloven § 213. Etter første ledd første punktum skal beslaget heves når det ikke lenger er behov for opprettholdelse, og etter annet ledd faller beslaget i utgangspunktet uansett bort når saken er endelig avgjort. På visse vilkår kan imidlertid retten bestemme at beslag av bevismidler skal opprettholdes også etter at det foreligger rettskraftig dom i saken.

Oppbevaring av *spormateriale for DNA* er særskilt regulert i politiregisterforskriften § 45-18 annet ledd, som bestemmer at slikt materiale kan oppbevares «så lenge det finnes hensiktsmessig». Adgangen til videre oppbevaring gjelder også spormateriale i oppklarte saker, hvor det kan bli spørsmål om gjenåpning.²²

For *andre opplysninger i straffesaker* enn de som er nevnt over, reguleres spørsmålet om videre oppbevaring av politiregisterloven § 50.²³ Tredje ledd har særlige regler om oppbevaring av opplysninger som er innhentet ved kommunikasjonskontroll mv. For øvrig reguleres videre oppbevaring av første ledd, som fastslår at opplysninger ikke skal lagres lenger enn det som er nødvendig ut fra formålet med behandlingen. Deretter skal opplysningene som hovedregel slettes eller sperres.

I det følgende behandles straffeprosessloven § 213 og politiregisterloven 50 første ledd nærmere, henholdsvis i punktene 3.2 og 3.3. I punkt 3.4 knyttes det enkelte særlige bemerkninger til rettsgrunnlaget for videre oppbevaring og bruk av sikrede datamengder.

---

²⁰ HR-2018-1901-U avsnitt 19, jf. Rt-2011-1188.

²¹ Unntak kan tenkes, blant annet som følge av reglene om beslagsforbud.

²² Kongelig resolusjon 3. juni 2016 (PRE-2016-06-03-570) punkt 6.1.

²³ Se dog punkt 3.3 og note 27 om politiregisterlovens anvendelse for så vidt gjelder opplysninger om gjenstander.

3.2. Straffeprosessloven § 213 om opphør av beslag

Straffeprosessloven § 213 regulerer når et beslag skal opphøre. Utgangspunktet er at beslaget skal heves når det ikke lenger er behov for opprettholdelse, jf. første ledd første punktum. Adgangen til opprettholdelse av beslag etter at saken er endelig avgjort, er regulert i annet ledd, som lyder:

«For øvrig faller beslaget bort når saken er endelig avgjort. Retten kan bestemme at beslag av bevismidler skal opprettholdes også etter at det foreligger rettskraftig dom i saken, såfremt og så lenge det er grunn til å regne med at saken kan bli begjært gjenåpnet eller andre særlige forhold tilsier det.»

Utgangspunktet er altså at beslag faller bort når saken er endelig avgjort. Med «saken» må forstås det eller de forhold som ligger til grunn for beslutningen om beslag. Ved dom foreligger «endelig» avgjørelse når dommen er rettskraftig etter straffeprosessloven § 50. Ved henleggelse har det vært antatt at saken skal anses endelig avgjort når omgjøringsfristen etter § 75 annet ledd er utløpt og mulighetene for omgjøring etter klage, jf. § 59 a, er uttømt.²⁴

I tilfeller der saken er avgjort ved *dom*, følger det av annet ledd annet punktum at retten kan treffe beslutning om videre opprettholdelse av beslaget også etter at dommen er rettskraftig «såfremt og så lenge det er grunn til å regne med at saken kan bli begjært gjenåpnet eller andre særlige forhold tilsier det». Om adgangen til og virkningen av videre opprettholdelse av beslag etter rettskraftig dom, uttales følgende i lovens forarbeider:

«Det er her først og fremst tenkt på at muligheten for gjenopptakelse av en rettskraftig avgjort sak kan gjøre det betenkelig å utlevere viktige bevismidler i saken, men også andre særlige forhold kan tilsi en opprettholdelse av beslaget. Forutsetningen må da være at tingen ikke kan inndras. Det gjelder f.eks. et drapsvåpen tilhørende tredjemann (jfr. strl. §§ 34 og 35). Kanskje ville det være støtende om eieren skulle ha anledning til å gjøre seg nytte av at tingen var brukt som drapsvåpen, og kanskje er det i offentlig interesse at tingen bevares for ettertiden på grunn av sakens historiske interesse. – Hvis opprettholdelsen av beslaget har karakter av ekspropriasjon, kan det ytes erstatning etter regelen i utk. § 426. – Man har ansett det unødvendig å si uttrykkelig at retten kan sette frist for varigheten av beslag etter annet ledds annet punktum.»²⁵

Noen tilsvarende adgang til opprettholdelse av beslag når saken avgjøres ved *henleggelse*, gir loven ikke anvisning på. Ved henleggelse vil således beslag i saken i utgangspunktet falle bort uten videre. Det er imidlertid behov for enkelte presiseringer: Det må vurderes nærmere – etter en tolking av henleggelsesbeslutningen – hvilke forhold som er endelig avgjort. En henleggelse mot en bestemt person hindrer ikke etterforskning mot andre personer eller videre etterforskning på saksnivå. Det sentrale vurderingstemaet vil derfor være hvorvidt det er grunnlag for videre etterforskning på person- eller saksnivå, jf. straffeprosessloven § 224 første ledd, og i så fall om det i lys av den videre etterforskningen er grunnlag for opprettholdelse av beslaget, jf. §§ 203 første ledd og 213 første ledd første punktum. At det eventuelt vil kunne gå noe tid før aktiv etterforskning mot en annen person eller på saksnivå gjenopptas, antas ikke

²⁴ Jf. Keiserud, m.fl., Straffeprosessloven, Lovkommentar, (à jour per 1. januar 2024), jf. også Frøberg, m.fl., Karnov, Lovkommentar, (à jour per 19. april 2023).

²⁵ Innstilling 1969 side 256.

å være til hinder for videre beslag, men vil kunne få betydning for forholdsmessighetsvurderingen, jf. § 170 a.

Endelig bemerkes at selv om et beslag faller bort når saken henlegges, kan gjenstanden etter omstendighetene holdes tilbake på annet grunnlag.²⁶ Plikten til utlevering etter straffeprosessloven § 214 forutsetter dessuten at noen har interesse av å motta tingen. Eierløse gjenstander og ting som berørte personer åpenbart ikke har noen interesse av å få utlevert, må det således antas at politiet kan beholde, når det etter sakens art og forholdene ellers er grunn til det. I tvilstilfelle må spørsmålet avklares med den som kan ha krav på utlevering.

3.3. Politiregisterloven § 50 første ledd om lagring, sletting og sperring av opplysninger

Politiregisterloven § 50 første ledd første og annet punktum lyder:

«Opplysninger skal ikke lagres lenger enn det som er nødvendig for formålet med behandlingen. Opplysningene skal slettes eller sperres, med mindre de skal oppbevares i henhold til lov 4. desember 1992 nr. 126 om arkiv eller annen lovgivning.»

Som det fremgår av punkt 3.1, gjelder bestemmelsen ikke for straffesaksdokumenter, beslaglagte bevismidler, spormateriale for DNA eller overskuddsmateriale fra kommunikasjonskontroll mv. Men øvrige opplysninger, for eksempel annet kriminalteknisk spormateriale enn DNA, samt data politiet har sikret og oppbevarer som ledd i ransaking, vil i utgangspunktet være omfattet.²⁷

Vilkåret «nødvendig for formålet med behandlingen» må i straffesaker forstås i lys av reglene i straffeprosessloven, jf. politiregisterloven § 5 nr. 1, som slår fast at «[i] den enkelte straffesak kan det behandles opplysninger i samsvar med reglene i straffeprosessloven». Dette må innebære at all behandling – herunder oppbevaring – av opplysninger som er nødvendig etter reglene i straffeprosessloven, er tillatt. Dette tilsier at det er adgang til oppbevaring, ikke bare så lenge etterforskningen pågår, men også etter at saken er avsluttet, i den grad det er grunn til det i lys av reglene om gjenopptakelse av forfølgningen (§§ 224 og 226, jf. § 74) eller om gjenåpning (kapittel 27).

Ifølge forarbeidene innebærer nødvendighetsvilkåret et krav om at det må være et «konkret og saklig behov» for å behandle opplysningen.²⁸ Når en straffesak avsluttes ved dom, synes det – på samme måte som for beslag, jf. punkt 3.2 over – nærliggende å knytte nødvendighetsvurderingen til spørsmålet om det er grunn til å regne med at saken kan bli begjært gjenåpnet eller om det foreligger andre særlige grunner til videre oppbevaring. Også når en sak avsluttes ved henleggelse må det antas at videre lagring vil kunne være tilstrekkelig begrunnet, dersom det er aktuelt å etterforske videre på saks- eller personnivå, eller det er grunn til å anta at det kan bli spørsmål om gjenopptakelse av etterforskningen.

Når lagring ikke lenger er nødvendig, skal opplysningene slettes eller sperres, jf. § 50 første ledd annet punktum. Adgangen til å sperre opplysninger antas generelt å ha begrenset

²⁶ Se for eksempel HR-2019-1818-U.

²⁷ Opplysninger som kun gjelder gjenstand faller utenfor, jf. politiregisterloven § 3 femte ledd, men dersom opplysningene kan knyttes til person, vil de være å anse som personopplysninger og i så fall være omfattet av loven, herunder § 50, se nærmere Ot.prp. nr. 108 (2008–2009) punkt 8.4.3.

²⁸ Ot.prp. nr. 108 (2008–2009) punkt 21.8., merknadene til § 50.

praktisk betydning i straffesaker, utover adgangen til å lagre opplysningene så lenge det er nødvendig for behandlingen av saken, jf. over. For datamengder som er sikret som ledd i ransaking kan imidlertid reglene om sperring få en viss selvstendig betydning, jf. neste punkt.

3.4. Særlig om videre oppbevaring og bruk av sikrede datamengder

Ved sikring av datamengder som ledd i ransaking av databærer mv., er det – som det fremgår i punkt 2.3 – ransakingsbeslutningen som trekker opp rammene for undersøkelsene. Når ransakingen er endelig avsluttet, vil ikke lagring av dataene lenger være nødvendig ut fra formålet, og opplysningene skal da i utgangspunktet slettes, eventuelt sperres, jf. politiregisterloven § 50 første ledd første og annet punktum, se punkt 3.3.

På hvilket tidspunkt ransakingen skal anses *endelig avsluttet*, må vurderes konkret, herunder i lys av de rammer ransakingsbeslutningen setter. Men som det fremgår av punkt 2.3, kan ransaking av datamengder pågå over tid og ved gjentatte søk, såfremt ransakingsbeslutningen åpner for dette, hvilket som regel vil være tilfellet. I praksis vil det kunne oppstå behov for ytterligere undersøkelser av datamengden så lenge behandlingen av saken pågår, herunder i forbindelse med irettføring, og i mange tilfeller kan ransakingen ikke anses endelig avsluttet før straffesaken er endelig avgjort. Dersom det er spørsmål om å slette eller sperre en sikret datamengde før saken er endelig avgjort, må forsvarer og bistandsadvokat gis anledning til å uttale seg, med mindre det er åpenbart at verken siktede eller fornærmede har interesse av ytterligere undersøkelser.

Når opplysningene ikke lenger kan lagres, skal de altså *slettes eller sperres*. Sletting innebærer at dataene ugjenkallelig fjernes fra politiets systemer og at eventuelle kopier mv. tilintetgjøres, jf. politiregisterforskriften § 16-2. Ved sperring beholdes opplysningene av politiet, men adgangen til å bruke sperrede opplysninger er svært begrenset, jf. politiregisterloven § 52, jf. politiregisterforskriften § 15-4 første ledd, som uttømmende angir hvilke formål sperrede opplysninger kan brukes til. Sperrede opplysninger skal dessuten slettes når de ikke lenger er nødvendige for formålet som gjorde at de ikke ble slettet, jf. forskriften § 15-4 annet ledd jf. § 16-5.

Sperring av sikrede datamengder kan være et aktuelt alternativ, dersom formålet kun er å bevare muligheten for å *dokumentere integriteten* til de bevis som i forbindelse med ransakingen er hentet ut og gjort til del av straffesaken. Etter politiregisterforskriften § 15-4 første ledd nr. 1 kan sperrede opplysninger blant annet benyttes til «dokumentasjon i den registrertes eller den behandlingsansvarliges interesse». Hva som menes med «dokumentasjon», er ikke nærmere definert.²⁹ Uten holdepunkter for noe annet må det imidlertid kunne legges til grunn at muligheten for å bekrefte eller avkrefte at opplysninger som er hentet ut fra en gitt datamengde samsvarer med kilden, er et relevant dokumentasjonsformål. Det antas således at sperring ikke er til hinder for at dataene benyttes til å dokumentere integriteten til allerede uthentede bevis, herunder i forbindelse med gjenopptakelse av etterforskningen eller gjenåpning etter rettskraftig dom. Hvorvidt opplysningene skal sperres for dette formål, må vurderes konkret i hver enkelt sak, herunder i lys av momentene som er nevnt i punkt 3.3.

---

²⁹ I Ot.prp. nr. 108 (2008–2009) punkt 1.10 nevnes som eksempel at opplysninger kan sperres med sikte på bruk som dokumentasjon i eventuell erstatningssak.

En sperret datamengde kan imidlertid antagelig ikke undersøkes nærmere med sikte på å hente ut *nye bevis* til bruk i straffesak. Dette synes å ligge utenfor formålene angitt i politiregisterforskriften § 15-4 første ledd. Sperring er dermed formentlig til hinder for *ytterligere ransaking* av datamengden, og dette må antas å gjelde også i forbindelse med eventuell gjenåpning eller gjenopptakelse av etterforskningen.³⁰ Dersom det er ønskelig å holde muligheten åpen for ytterligere ransaking, herunder etter rettskraftig dom, antas det at riktig fremgangsmåte vil være å ta *beslag i datamengden*, jf. punkt 2.3. I så fall vil spørsmålet om videre oppbevaring mv. bli å behandle etter straffeprosessloven § 213, jf. punkt 3.2.

4. Sammenfatning og enkelte direktiver om oppbevaring av realbevis

Ovennevnte kan sammenfattes slik:

1. Innenfor rammene av straffeprosessloven §§ 224 og 226 kan det som et klart utgangspunkt innhentes opplysninger som er allment tilgjengelig og som enhver kan skaffe seg i kraft av den alminnelige handlefrihet.
2. Også bevis som ellers er tilgjengelig for politiet, herunder som ledd i ransaking, kan i vid utstrekning innhentes med hjemmel i de alminnelige reglene om etterforskning og gransking, således gjennom skriftlige rapporter, skisser, foto, film, avstøpninger osv., samt ved sikring av biologisk og annet spormateriale.
3. Hvorvidt det er nødvendig å anvende reglene om beslag, vil særlig avhenge av om bevissikringen har karakter av inngrep i eiendomsretten eller retten til besittelse av andres eiendom.
4. Uansett hvilket rettsgrunnlag som ligger til grunn for bevisinnhentingen, må det sørges for god notoritet, med nøyaktig oppteigning og merking samt angivelse av det rettslige grunnlaget.
5. Overtakelse av databærer krever beslutning om beslag, med mindre det er tale om en helt kortvarig besittelsesovertakelse som ledd i ransaking av enheten på stedet. Sikring av en datamengde med ukjent innhold kan skje med hjemmel i reglene om ransaking. Det er i slike tilfeller ransakingsbeslutningen som trekker opp rammene for hvor politiet kan søke etter data og hvilke data som kan sikres, og selve sikringen krever ikke i seg selv en (ny) beslutning om beslag. Som alternativ til sikring av data som ledd i ransaking, kan det besluttes beslag i en gitt datamengde med ukjent innhold, såfremt vilkårene i straffeprosessloven § 203 første ledd er oppfylt. Dersom en databærer eller datamengde besittes av noen som plikter å vitne i saken, kan det utstedes utleveringspålegg etter § 210. Nærmere undersøkelse av en datamengde med ukjent innhold med sikte på å identifisere bevis som er relevante for saken, vil – enten datamengden er sikret med hjemmel i reglene om ransaking, beslag eller utleveringspålegg – være å anse som ransaking, og må følgelig skje etter reglene om dette.
6. Sakens dokumenter, slik dette begrepet skal forstås etter straffeprosessloven, skal oppbevares etter at straffesaken er avsluttet. Dette gjelder i utgangspunktet også dokumenter som er avledet av beslag, for eksempel kopier av beslaglagte dokumenter, samt dokumenter som er «hentet ut» fra en datamengde og innlemmet i saken gjennom beslag.

---

³⁰ Sml. politiregisterloven § 50 tredje ledd, som åpner for at overskuddsinformasjon fra kommunikasjonskontroll mv. kan benyttes både ved begjæring om gjenåpning og ved gjenopptakelse av etterforskning.

7. Spormateriale for DNA kan oppbevares så lenge det finnes hensiktsmessig. Annet spormateriale som er innhentet med hjemmel i de alminnelige reglene om etterforskning, gransking eller ransaking, kan oppbevares så lenge det er nødvendig etter formålet med innhenting, herunder i lys av reglene om gjenåpning og gjenopptakelse av etterforskningen.
8. Datamengder som har vært sikret som ledd i ransaking skal i utgangspunktet slettes når ransakingen er endelig avsluttet. Alternativt kan dataene sperres. En sperret datamengde kan benyttes til å dokumentere integriteten til bevis som er hentet ut og gjort til del av straffesaken. Sperring er imidlertid til hinder for ytterligere ransaking. Dersom det er ønskelig å holde muligheten åpen for ransaking på et senere tidspunkt, herunder etter rettskraftig dom, må det eventuelt tas beslag i datamengden. Spørsmålet om videre oppbevaring blir da å behandle etter beslagsreglene.
9. Beslag faller i utgangspunktet bort når saken er endelig avgjort. Er en sak endelig avgjort ved rettskraftig dom, kan retten beslutte opprettholdelse av beslag såfremt og så lenge det er grunn til å regne med at saken kan bli begjært gjenåpnet eller andre særlige forhold tilsier det. Ved spørsmål om opprettholdelse av beslag etter henleggelse, må det vurderes nærmere hvilke forhold som er endelig avgjort. En henleggelse mot en bestemt person hindrer ikke etterforskning mot andre personer eller videre etterforskning på saksnivå. Vurderingstemaet blir om det i lys av den videre etterforskningen er grunnlag for å opprettholde beslaget.
10. At et beslag faller bort, er ikke nødvendigvis til hinder for at gjenstanden kan holdes tilbake på annet grunnlag. Eierløse gjenstander og ting som berørte personer åpenbart ikke har noen interesse av å få utlevert, kan politiet beholde når det etter sakens art og forholdene ellers er grunn til det. I tvilstilfelle må spørsmålet avklares med den som kan ha krav på utlevering.

Riksadvokaten understreker igjen viktigheten av at det i alvorlige straffesaker vurderes nøye om det er grunnlag – herunder behov – for videre oppbevaring av realbevis, etter at saken er avsluttet.³¹ Grunnlaget for videre oppbevaring vil avhenge av en rekke ulike omstendigheter og må vurderes konkret i hver enkelt sak. En finner derfor ikke grunn til å gi nærmere føringer for når videre oppbevaring bør finne sted. Saker der noen er død som følge av en mulig straffbar handling og andre saker om alvorlig integritetskrenkelse tilhører imidlertid kjerneområdet for saker der spørsmålet om videre oppbevaring alltid skal vurderes. Det forutsettes at statsadvokatene i samarbeid med politidistriktene og særorganene etablerer gode rutiner for å behandle spørsmål om oppbevaring av realbevis i avsluttede straffesaker, i tråd med det ovenstående.

---

³¹ Jf. riksadvokatens rundskriv nr. 3/2018 (RA-2018-3) punkt 4.11.3, med videre henvisninger.

Runar Torgersen
førstestatsadvokat

Esben Kyhring
førstestatsadvokat

Dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ingen signatur

Gjenpart

Politidirektoratet

Mottakere

Agder statsadvokatembeter
Det nasjonale
statsadvokatembetet
Finnmark politidistrikt
Hedmark og Oppland
statsadvokatembeter
Hordaland, Sogn og
Fjordane
statsadvokatembeter
Innlandet politidistrikt
Kripos
Møre og Romsdal
politidistrikt
Møre og Romsdal
statsadvokatembeter
Nordland politidistrikt
Nordland
statsadvokatembeter
Oslo politidistrikt
Oslo statsadvokatembeter
Politiets sikkerhetstjeneste
Rogaland
statsadvokatembeter
Sør-Vest politidistrikt
Sør-Øst politidistrikt
Troms og Finnmark
statsadvokatembeter
Troms politidistrikt

Mottakere

Trøndelag politidistrikt

Trøndelag

statsadvokatembeter

Vest politidistrikt

Vestfold, Telemark og

Buskerud

statsadvokatembeter

Økokrim

Øst politidistrikt